

вирішальне значення. Знання індивідуальних особливостей студента, на основі яких будується система включення його в нові види діяльності і нове коло спілкування, що забезпечується самоврядуванням, дає можливість уникнути дезадаптаційного синдрому, зробити процес пристосовування рівним і психологічно комфортним.

Джерелом соціалізації студента є не лише зміст педагогічного процесу у вищому навчальному закладі, а й соціально-професійне його оточення, студентська референтна група, засоби масової інформації, громадські об'єднання студентів тощо. Процес соціалізації особистості майбутнього фахівця триває як адаптація, індивідуалізація та інтеграція в умовах вузівського культурно-освітнього середовища. Надзвичайно важливим, на нашу думку, буде включення першокурсників у нові для них види діяльності та нове коло спілкування, що досить ефективно можна реалізувати шляхом організації студентського самоврядування.

Отже, підсумовуючи, можемо зробити висновок, що з одного боку, студентська пора, будучи важливим етапом подальшого становлення особистості молодої людини, сприяє розкриттю її потенційних можливостей, вдосконаленню інтелекту, трансформації системи ціннісних орієнтацій, формуванню нових соціальних якостей, розвитку професійних здібностей у зв'язку з опануванням фаху. Проте, з іншого боку, як свідчать дослідження психологів та власний досвід дисертанта, ці великі потенційні можливості досягнення можливого рівня розвитку моральної, інтелектуальної й фізичної сфери сповна реалізуються не кожним студентом. Одним із методів створення умов для професійного та особистісного розвитку студента взагалі, та розвитку його громадянської активності, зокрема, можемо з впевненістю назвати студентське самоврядування, яке:

- а) може виступати засобом соціальної адаптації та соціалізації студента;
- б) може бути засобом виявлення початкового рівня та подальшого розвитку не лише громадянської активності, а й інших важливих особистісних та професійних якостей;
- в) сприяє зміцненню таких необхідних майбутньому вчителю якостей, як цілеспрямованість, рішучість, наполегливість, самостійність, ініціатива, уміння володіти собою та формуванню адекватної самооцінки.

Використана література:

1. *Ананьев Б. Г.* К психофизиологии студенческого возраста / Б. Г. Ананьев // Современные психолого-педагогические проблемы высшей школы. – Л., 1974. – 328 с.
2. *Андрущенко В. П.* Світанок Європи: Проблема формування нового учителя для об'єднаної Європи XXI століття / В. П. Андрущенко. – К., 2011. – 1099 с.
3. *Барабанова В. В., Зеленова М. Е.* Представления студентов о будущем как аспект их личностного и профессионального самоопределения / В. В. Барабанова, М. Е. Зеленова // Психологическая наука и образование. – 2002. – № 2. – С. 28-41.
4. *Дьяченко М. И., Кандыбович Л. А.* Психология высшей школы: учеб. пособие для вузов / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – 2-е изд., перераб. и доп. – Мн., 1981. – 383 с.
5. *Вовк Л. П.* Історія освіти і педагогіки в загальній, методологічній і професійній культурі майбутнього вчителя: посібник-коментар із пропедевтики вивчення історії педагогіки / Л. П. Вовк. – К., 2012. – 331 с.
6. *Зеер Э. Ф., Сыманюк Э. Э.* Кризисы профессионального становления личности / Э. Ф. Зеер, Э. Э. Сыманюк // Психологический журнал. – Т. 18. – № 6. – С. 35-44.
7. *Леонтьев А. Н.* Психологические вопросы формирования личности студента / А. Н. Леонтьев // Психология в вузе. – 2003. – № 1-2. – С. 232-241.
8. *Лисовский В. Г., Дмитриев А. В.* Личность студента / В. Г. Лисовский, А. В. Дмитриев. – Л., 1974. – 183 с.
9. *Мороз О. Г., Падалка О. С., Юрченко В. І.* Педагогіка і психологія вищої школи: навч. посібник / О. Г. Мороз, О. С. Падалка, В. І. Юрченко. – К.: НПУ, 2003. – 267 с.
10. *Сухомлинський В. О.* Сто порад учителю / В. О. Сухомлинський. – К.: Рад. школа, 1988. – 304 с.

Аннотация

В статье рассматриваются особенности организации студенческого самоуправления в высшем педагогическом заведении. Доказано, что студенческое самоуправление может выступать средством социальной адаптации и социализации студента.

Annotation

The article discusses the features of organizing the student self-government at higher educational institution. It is proved that student self-government can be a tool of social adaptation and socialization of students.

УДК37: [37:801.73

Гагага В. В.

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ГЕРМЕНЕВТИКИ В ОСВІТІ

Останнім часом стало очевидно, що освіта, як сфера людської діяльності не здатна екстенсивними методами ефективно й адекватно до сучасних вимог упоратися зі своїми завданнями в динамічно мінливому світі. У зв'язку з цим педагогічна громадськість протягом останніх років усе більше уваги

приділяє пошуку підходів до організації навчально-виховного процесу, альтернативних авторитарному. Одним із таких є герменевтичний.

Герменевтика (від др. гр. дієслова $\upsilon\epsilon\rho\mu\epsilon\nu\epsilon\iota\omega$ "поясню") – це загальнонаукова теорія і практика інтерпретації і розуміння письмово зафіксованих проявів життя людини через осмислення емоційно-духовного досвіду людства, представленого в науці, релігії, мові, мистецтві, культурі в цілому.

Герменевтика тривалий час інтенсивно розвивалася як філософська наука. На основі ідей, висловлених у різні часи такими видатними мислителями, як М. Флавіус, Ф. Вольф, Ф. Шлейєрмахер, В. Дільтей, М. Хайдеггер, Е. Коррет та ін., вона розглядалась як метод історичної інтерпретації, учення про осмислення буття, метод гуманітарних наук тощо. Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. герменевтика стала одним із найбільш актуальних і перспективних напрямів у сфері досліджень з філософії.

Представники філософської герменевтики (Е. Бетті, Х. Г. Гадамер) [1] розглядають герменевтику не тільки як метод гуманітарних наук, але і спосіб тлумачення людського буття взагалі та іншої індивідуальності зокрема. Учені (В. Загвязинський, А. Закірова та інші) [2; 3] обґрунтували необхідність застосування герменевтичного методу в педагогіці, оскільки для вирішення багатьох педагогічних проблем недостатньо лише теоретичного аналізу та раціональних методів, а головне питання герменевтики – розуміння – стосується всіх учасників педагогічного процесу, адже, як відомо, проблема знання й проблема розуміння включені в загальний процес освоєння людиною навколишнього світу, поза цією діяльністю вони втрачають зміст і значення.

Розуміння – це "уявне відтворення об'єктивного процесу виникнення й формування предмета цілеспрямованої діяльності й мислення" [4]. Інтерес викликає той факт, що, якщо раніше розуміння визначалося лише як гіпотетична розумова здатність, функцією якої є усвідомлення значень речей, то в сучасному прочитанні дефініція даного терміна схиляється до гуманістичної забарвленості: "співчутлива оцінка іншої людини, особливо її поглядів з деяких питань або переконання щодо чого-небудь" [5].

Розуміння – це форма мислення. За словами І. Д. Демакої, це – серйозна інтелектуальна праця й напруга, тому що вона можлива тільки на основі співпереживання й ідентифікації [6]. Логіка даного процесу містить у собі знання (одержання інформації), її розпізнання, класифікацію отриманої інформації й розуміння (осмислення).

Слід зауважити, що будь-яка пізнавальна діяльність людини є спрямованою на формування конкретних уявлень про навколишній світ. І для того, щоб засвоєвані знання сприяли ефективності та продуктивності в майбутній педагогічній діяльності, вони повинні насамперед бути зрозумілими. Слід відзначити, що накопичення незрозумілої інформації веде до того, що, по-перше, людина не може нею творчо користуватися, а по-друге, викликає негативні емоції (невпевненість, тривожність).

Розуміння виступає необхідною умовою та передумовою усвідомленого засвоєння знань. У відповідності зі структурою акту засвоєння знань (сприйняття – розуміння – осмислення – закріплення – застосування), розуміння є обов'язковим етапом виникнення нових знань у системі вже існуючих [7].

Сучасні задачі шкільної освіти вимагають від учнів не лише оперативного сприймання і запам'ятовування інформації, але й її розуміння, аналізу, творчого опрацювання, виділення ключових проблем. Такий підхід у педагогіці називається герменевтичним. Він є предметом дослідження таких науковців, як А. Ф. Закірова, В. П. Зінченко, І. Д. Демакова, І. Я. Каплунович, Є. Коробов, Ю. В. Сенько, І. І. Суліма та ін. і являє собою концептуально новий етап у розвитку освіти в цілому. Слід зауважити, що сутність його полягає в здатності педагога осягти внутрішній зв'язок у досліджуваних явищах педагогічної дійсності, складати адекватне уявлення про причинно-наслідкові зв'язки, розуміти глибинний зміст поведінки та діяльності дитини, сутність її цінностей та орієнтацій.

А. Ф. Закірова бачить у педагогічній герменевтиці теорію і практику тлумачення й інтерпретації педагогічних знань, зафіксованих у різноманітних письмових текстах, які відображають уявлення про педагогічну реальність (людини як суб'єкта творчого саморозвитку, цілей, механізмів, принципів, змісту, методів та форм виховання й самовиховання) з метою найбільш повного осмислення та глибокого розуміння цих знань з урахуванням соціально-культурних традицій, рефлексивного підходу до емоційно-духовного досвіду людства й особистісного досвіду суб'єкта [6].

Таким чином, герменевтика близька для педагогічної науки як метод, що дозволяє переосмислити її філософські, соціально-психологічні теорії для аналізу, пояснення, організації, проектування і прогнозування шляхів удосконалення педагогічного процесу, пошуку ефективних педагогічних систем розвитку особистості тощо. Адже герменевтика дає змогу зрозуміти людську природу і її особливості, уможлиблює проникнення у глибинний людський світ, розуміння взаємозв'язку й взаємозумовленості внутрішніх індивідуально-особистісних процесів.

Концептуальною основою герменевтичної педагогіки є ідея про те, що внутрішній суб'єктивний світ людини не можна зафіксувати як інші предмети об'єктивного сприйняття. Цей внутрішній прихований світ особистості "відкривається" в результаті особливого активного розуміння педагогом дитини, її потреб і мотивів, природи вчинків, наближення до рішення актуальних завдань гуманізації дитячого життя. Тільки за цих умов можна правильно й ефективно впливати на розвиток особистості та корегувати її дії і поведінку.

Використовуючи герменевтику для реалізації завдань сучасної педагогіки, вчитель у взаємодії з дітьми не тільки зважає на педагогічні факти, а й передусім аналізує те, що за ними криється, звертає

увагу на природу того чи іншого вчинку дитини. Орієнтація педагога на усвідомлення внутрішньої суті фактів, які характеризують поведінку учня, та їх розуміння, допомагають учителю проникнути у світ дитини й пізнати її особливості. У цьому контексті наукові засади герменевтики є для педагога методологічними передумовами в розкритті суті педагогічних явищ і створюють умови для розвитку емпатії, утвердження гуманістичної особистісно зорієнтованої педагогіки.

Особливість герменевтичної педагогічної освіти полягає в тому, що вона здійснюється на таких принципах:

- витіснення зайвого дидактизму;
- заміни монологу – діалогом як основною формою комунікації та як базовим дослідницьким методом, заснованим та ціннісно-змістовий рівності дорослого й дитини, тобто прихильності до дотримання рівності суб'єктів діалогу;
- твердження відносин рівноправно співпрацюючих людей;
- відмови від монополії на істину;
- розуміння значущості внутрішнього світу іншої людини й прийняття його як цінності.

Таким чином, педагогічна герменевтика здійснює гуманістичну стратегію педагогічної взаємодії; ставить учня в позицію активного суб'єкта навчання, розвиває його здатність до самоврядування власним навчанням, саморозвитком особистісних якостей, організовує процес навчання як рішення навчально-пізнавальних проблем на основі творчого діалогу й реалізації в освітньому просторі принципів розуміння.

Використана література:

1. Гадамер Х. Г. Истина и метод: Основы филос. герменевтики / Х. Г. Гадамер ; [пер. с нем. ; общ. ред. и вступ. ст. Б. Н. Бессонова]. – М. : Прогресс, 1988. – 704 с.
2. Загвязинский В. И. Методология и методы психолого- педагогического исследования : учеб. пособ. [для студ. высш. учеб. завед.] / В. Загвязинский, Р. Атаханов. – 6-е изд., стер. – М. : Издательский центр “Академия”, 2010. – 208 с.
3. Закирова А. Ф. Теоретические основы педагогической герменевтики : монограф. / А. Ф. Закирова. – Тюмень : Изд-во Тюменск. гос. ун-та, 2001. – 152 с.
4. Психологический словарь / под ред. В. В. Давыдова и др. – М., 1983. – С. 264.
5. Большой толковый психологический словарь. – Т. 2. / Робер А. ; пер. с англ. – М., 2003. – С. 81.
6. Демакова И. Д. Воспитательная деятельность как педагогические понятие // www.tspu.edu.ru.
7. Линенко А. Ф. Місце та роль педагогічної герменевтики в освіті // Наука і освіта : наук.-практ. журнал Півд. наук. Центру АПН Укр. – 2007. – № 1/2 (січ.-квіт.). – С. 157-159.

Аннотация

Статья посвящена проблеме определения роли педагогической герменевтики в образовании, характеристике основных принципов и идей герменевтического подхода.

Annotation

The article is devoted to the problem of defining the role of pedagogical hermeneutics in education, the characteristics of basic principles and ideas of hermeneutic approach.

УДК 355.588:331.543

Гуменюк М. М.

ПРОФЕСІЙНІ КОМПЕТЕНЦІЇ ФАХІВЦІВ РЯТУВАЛЬНОЇ СПРАВИ ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНОГО РІВНЯ МОЛОДШОГО СПЕЦІАЛІСТА

Сучасне суспільство характеризується швидкими змінами у всіх сферах життя. Це зумовлюється збільшенням числа радіаційних, хімічних, біологічних, пожежо- та вибухонебезпечних виробництв і технологій, що посилює можливість виникнення різноманітних екстремальних ситуацій техногенного характеру. У свою чергу, наслідки аварій, катастроф, стихійних лих та інших надзвичайних ситуацій стають усе більш масштабними і небезпечними для населення, природного середовища й стійкого функціонування економіки.

Різноманіття аспектів діяльності фахівців рятувальної справи, особливо в екстремальних умовах висуває підвищені вимоги до їхньої загальної і професійної підготовки, зокрема рівня сформованості професійної компетенції.

Підготовка майбутнього фахівця рятувальної справи до виконання ним посадових обов'язків в умовах сьогодення – складна, багатогранна проблема. Ґрунтовні знання майбутніх фахівців, їхні власні переконання і, значною мірою, ціннісні орієнтації здобуваються під час професійного навчання. У сучасних умовах, коли від компетентності та ініціативи працівника, його вміння організувати діяльність залежить успіх справи, актуалізується завдання підготовки висококваліфікованих фахівців, які здатні творчо мислити, самостійно приймати правильні рішення [3].

Питанням компетентнісного підходу в освіті приділяється досить багато уваги: його теоретичні та